

5. В.Дрозд / В. Дончик // Історія української літератури ХХ століття: у 2 кн. Кн.2: Друга половина ХХ ст. В.Дончик. – К.: Либідь, 1995.– С. 376-384.
6. Бердяєв Н. О назначении человека./ Н. Бердяев. – М.: Республика, 1993. – 383 с.
7. Зборовська Н. Код української літератури. / Ніла Зборовська. – К.: Академвидав, 2006. – 498 с.

УДК 811.161.2 – 312.6'06

ВАСИЛЬ БОНДАР: ХУДОЖНЯ МОДЕЛЬ СВІТУ В АВТОБІОГРАФІЧНИХ ТВОРАХ ПИСЬМЕННИКА

Шарова Т.М., асистент

*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького*

У статті зосереджується увага на дослідженні художньої моделі світу в автобіографічних творах Василя Бондаря, визначається об'єктивне уявлення письменника про світоглядні цінності, художньо-естетичні уподобання, творчу індивідуальність тощо; визначається тематика, проблематика творчості письменника, окреслюється коло його творчих інтересів.

Ключові слова: автобіографічні твори, концепція, поетика, світоглядний пошук, індивідуальний стиль.

Шарова Т.М. ВАСИЛИЙ БОНДАР: ХУДОЖЕСТВЕННАЯ МОДЕЛЬ МИРА В АВТОБИОГРАФИЧЕСКИХ ПРОИЗВЕДЕНИЯХ ПИСАТЕЛЯ / Мелитопольский государственный педагогический университет имени Богдана Хмельницкого, Украина

В статье сосредоточивается внимание на исследовании художественной модели мира в автобиографических произведениях Василия Бондаря, определяется объективное представление писателя о мировоззренческих ценностях, художественно-эстетических вкусах, творческой индивидуальности и тому подобное; определяется тематика, проблематика творчества писателя, очерчивается круг его творческих интересов.

Ключевые слова: автобиографические произведения, концепция, поэтика, мировоззренческий поиск, индивидуальный стиль.

Sharova T.M. OF VASILIIY BONDAR: ARTISTIC MODEL OF WORLD IN AUTOBIOGRAPHIC OF WORK OF WRITER / Melitopol State Pedagogical University of the name of Bogdana Hmelniczko, Ukraine

In the article attention is concentrated on research of artistic model of world in autobiographic works of Vasiliiy Bondar, the objective picture of writer concerns of world views values, artistically-aesthetic tastes, creative individuality and others like that; a subject, a problems, of creation of writer, concerns, the circle of his creative interests is outlined.

Key words: autobiographic of work, conception, poetics, world view search, individual style.

Осмилення художньої моделі світу поетичного тексту як концептуального компонента вираження світобачення автора – одна з основних проблем, яка на сучасному етапі знаходиться в полі наукових пошуків літературознавців. Так, І.Лівенко зазначає, що: “Художня модель світу як домінанта поетики визначає основні формально-змістові пріоритети творчості будь-якого митця, вбираючи в себе ті характеристики типу творчості, які репрезентують світоглядні орієнтири автора в їх художній інтерпретації” [1, 16].

Питання особливостей художньої картини, світу в автобіографічних творах Василя Бондаря попри незначну кількість наукових розвідок, присвячених творчості поета, не знайшло в літературознавстві свого ґрунтовного висвітлення. Тому, як зауважує Ю.Герасименко, “студії про творчість Василя Бондаря, як царина вивчення художнього, почуттєвого світу бачаться продуктивними” [2, 47].

Своєрідність світоглядного пошуку Василя Бондаря була об'єктом дискусій як за життя письменника, так і в подальших літературознавчих розвідках. Аналіз різних наукових студій виявив суперечності в оцінці програмно-естетичних засад українського письменника, його місця в тогочасному літературному процесі. Крім того, не завжди дослідження життя і творчості Василя Бондаря мали особистісний, етичний, світоглядний акцент.

Розлога й загалом добре збережена біографічна проза та поезія Василя Бондаря дозволяє отримати об'єктивне уявлення про світоглядні цінності, художньо-естетичні уподобання митця, його творчу індивідуальність. Біографічні твори письменника оприлюднювались неодноразово, однак до сьогодні об'єктом спеціального комплексного літературознавчого дослідження вони ще не були. Окремі аспекти літературної спадщини Василя Бондаря висвітлено в працях Юрія Барабаша, Володимира Брюггена,

Григорія Гельфандбейна, Юрія Герасименка, Зінаїди Голубевої, Миколи Шатилова, Миколи Шаповала, Андрія Чернишова та інших.

Найголовнішими чинниками упередженого ставлення до письменницьких біографічних творів у наукових студіях попередніх десятиріч передусім були наступні: уявлення про літературну маловартісність творів, розмитість жанрової концепції, відсутність комплексних досліджень індивідуальних стилів майстрів слова.

Поетичний доробок Василя Бондаря вражає незвичайним багатством життєвого матеріалу і різноманітністю форм його художнього вираження, характеризується гуманістичною спрямованістю, широтою тематики. У поетичній творчості Василь Бондар часто звертається до теми дитинства, обпаленого війною, з щирою любов'ю малює образи дітей і підлітків.

У коло автобіографічних творів увійшли твори різних тематичних груп: пейзажна лірика, твори морально-етичної, патріотичної, воєнної тематики та ін. Серцевиною таких творів, за словами Г.Гельфандбейна є пошук Істини, Правди, глибоке розуміння духовного і матеріального сущого в житті [3, 56].

Дослідження рецепції світоглядних позицій Василя Бондаря в працях Юрія Барабаша, Володимира Брюггена, Григорія Гельфандбейна, Юрія Герасименка, Зінаїди Голубевої, Миколи Шатилова, Миколи Шаповала, Андрія Чернишова засвідчило, що сучасники Василя Бондаря загалом не визнавали значущість його філософських роздумів, не повною мірою усвідомлювали сутність та оригінальність його духовного пошуку.

Дійсно, Василь Бондар ніколи не декларував свої погляди, не намагався створити власну систему, але сама відмова від таких спроб була філософічною. Біографічна проза відбила оригінальність авторського мислення, критичну незалежність у вирішенні світоглядних питань. Життєві спостереження, роздуми про власне творче призначення, відзначаються глибиною та парадоксальністю осмислення.

Метою статті є дослідження художньої моделі світу в автобіографічних творах Василя Бондаря на прикладі його поетичної та прозової спадщини, визначити об'єктивне уявлення письменника про світоглядні цінності, художньо-естетичні уподобання, творчу індивідуальність тощо.

У ліричних творах Василя Бондаря наявні різні суб'єкти художнього мовлення. Спираючись на наукові здобутки К.Фролової, яка розрізняє такі типи автора в ліриці: ліричне "я", ліричний герой, ліричний персонаж та герой "рольової" лірики [4, 143-145], виокремлюємо в поезіях письменника різні форми авторської присутності в тексті. Для ліричного пізнання найбільш широких і загальних проблем письменник використовує один з можливих типів "автора" – ліричне "я". Переважно це стосується воєнної тематики та пейзажної лірики поета.

Оповідання Василя Бондаря написані переважно від першої особи. Така манера має і переваги, і вади: так швидше й простіше досягається безпосередній контакт з читачем і водночас маскуються певні прогалини психологічного малюнка, розвитку характерів – щирістю і повнотою емоційного авторського самовияву [5, 85-86].

Тема нерозривної єдності людини й природи присутня в усіх творах Василя Бондаря. Звернення до природи допомагає відтінити найсуттєвіше в житті людини й духовному світі. Він прагне через уособлений образ природи підкреслити важливість подій, що відбуваються. Автор постійно звертається до природи, як до своєрідного свідка, який усе розуміє і відчуває найпотаємніші порухи людської душі [6, 308]: "Дощ падав суцільною завісою", "Дощ перейшов у мряку", "Почав накрапати дощ" [6, 333].

Природний світ став предметом вираження переживань ліричного "я" у творі "Лебеді летять на південь". Зачарування красою рідної природи поет прагне відбити у пейзажі, підсиливши його художньоюобразністю вірша. Метафоричність словесного малюнка природи створює ефект олюднення природних явищ.

Вміщені в збірці оповідань "Лебеді летять на південь" твори об'єднуються за тематикою природно й органічно. Переддень війни (сільський побут, школа, вчителювання), війна (ця тема варіюється від майже документального стилю до умовно-символічної балади), повоєнний час (конфлікти часто беруть початок у воєнних діях).

У творі "Все-правда" наявні вказівки на певні біографічні моменти, обрис поета набуває соціально-біографічноїконкретності, відповідно, маємо справу з ліричним героєм. У поетичному світі Василя Бондаря одним із суттєвих чинників є спогади про дитинство. Вже в його ранніх поетичних збірках домінують спогади про війну, концтабори та є суб'єктом та об'єктом творчого процесу, сплавом поетичної думки і почуття. Враження, що залишилось в пам'яті від жорстокості, насилля та руйнівної сили війни, у віршах Василя Бондаря перетворилося у своєрідну емоційну картину екзистенційного жаху доби.

Напружена і метафорично насичена поезія збірки “Маки на дроту” порушує чимало складних морально-етичних проблем, пов’язаних з утвердженням діяльної позиції в житті. У поетичних творах Василя Бондаря образи зображено об’єктивовано, свідомість автора характеризується через бачення і оцінку дійсності, показ долі людини.

У ряді автобіографічних творів Василя Бондаря “Все-правда”, “Листя летить проти вітру”, “Рідні пороги” акцентується на морально-етичних цінностях. Одними з першорядних ознак людської вдачі у поезіях письменника є висока духовність, працьовитість, дбайливість, самостійність, відповідальність тощо. Проблеми, поставлені Василем Бондарем у повістях “Все-правда”, “Листя летить проти вітру”, “Рідні пороги” привертають увагу багатьох дослідників. Це і осмислення героїзму, перш за все як духовної моральної якості людини, і дослідження умов формування, джерел героїчного характеру, спадкоємності революційних традицій, і загострена увага до проблеми довіри до людини заперечення хворобливої підозрілості, зневага до неї, що виявляється в минулому [7, 34-35].

Василь Бондар вкладає частку себе, свого сприйняття і розуміння світу не лише в образи позитивних героїв, що безпосередньо репрезентують “основу конфронтацію сил”, але “хотів би себе висловити і в отих полонянках та полонених, в їх незмиренності, в їх солідарності, в самому мотиві кохання, що вивігло навіть перед лицем зла...” [7, 134].

У своїх автобіографічних творах “Все-правда”, “Листя летить проти вітру”, “Рідні пороги” Василь Бондар показав героїзм, мужність і непохитність воїнів. Війна убивала й калічила, руйнувала особисте щастя, сім’ї, забиравала рідних і близьких. Але вона була неспроможна зробити їх рабами, знівечити духовно. Війна – це випробування духовної і громадянської зрілості, юності, дитинства, яке показало, що наші воїни сміливі і безстрашні, вони не збідніли духовно у жорстоких боях, не зчерствіли серцем, а навпаки, зміцніли і загартувалися.

Спробу відтворити психологічну атмосферу гітлерівської Німеччини, показати й ті сили, що все ж продовжували боротьбу з коричневою чумою всередині країни, зробив Василь Бондар у романі “Зорі гаснуть на світанку”. Провокації, шпигунство, залякування цілого покоління німецької молоді, що виростала в тіні шибениць і концтаборів – все це показує письменник. Та все ж він зумів побачити різні типи поведінки, різні типи моралі навіть у тій безнадійно-розпачливій суспільній атмосфері. Вражає рабська, бездумна покора, готовність мільйонів – робітників, учорашніх соціал-демократів – віддано служити владі, доносити, шпигувати, робити будь-яку підлість заради власного міщанського благополуччя. Тим контрастніше вирізняються постаті сильних незломлених борців, що все ж підтримували так і не залитий ріками крові, хай слабкий вогник підпільної партійної роботи. І хоч розкриваються вони здебільшого якось однією гранню свого характеру, без поглибленого аналізу внутрішньої еволюції образів, книга залишає враження одертої розповіді про події, до яких досі наша проза майже не зверталася [7, 185-186]. У розкритті образів ворогів, негативних персонажів найчастіше справляє прикре враження саме надмірна заданість, однолінійність, ілюстративність, зловживання одною лише чорною фарбою.

Так, юність Василя Бондаря була обпалена війною. Він був свідком гірких жіночих сліз над “похороками”, разом із ровесниками ніс на своїх плечах тягар повоєнної руїни. Та всі життєві труднощі загартували характер поета, привчили його до протистояння і боротьби. Розумний, самостійний у висновках Василь Бондар не піддався впливу офіційної пропаганди, не славословив досягнень російської влади, а уважно придивлявся до життя простих людей. Він не вишукував недоліків, а боровся з тим, що робило народ нещасним, безправним, приниженим.

Повісті Василя Бондаря “Все-правда”, “Листя летить проти вітру”, “Рідні пороги”, “Зорі гаснуть на світанку” – це ніби плетиво болючих спогадів, фрагменти пережитого, що назавжди врізалися в пам’ять. Ці твори сповнені ліризмом, автобіографічними деталями, сповідальні за манерою письма. Загальнозначимість моральних проблем, оригінальність поетики характеротворення, довірча щирість авторської оповіді – прикметні риси прозової діяльності Василя Бондаря.

Ствердження незнищенності людського в людині, розкриття джерел її стійкості навіть перед загрозою загибелі стало одним з найважливіших гуманістичних мотивів творчості Василя Бондаря. Проблеми війни і миру, пам’яті і відповідальності наскрізно проходять через усю творчість письменника.

Мотиви кохання переймають мало не всі твори письменника, і звучать ці мотиви здебільшого глибоко й переконливо. Як загальні можна б визначити ще теми дружби, бойового побратимства, мужності, патріотизму, самовідданого служіння мистецтву тощо.

У портретах Василя Бондаря простежуються дві тенденції. Перша з них – це прагнення до об’єктивності в зображенні людини, що зумовлює включення до тексту непрямих характеристик героя, посилення на думки інших людей. Друга тенденція – це довіра до власної інтуїції при вивченні внутрішнього світу людини. Прийоми, використані автором для створення образу героя, можна назвати імпресіоністичними: це спроба виліпити цілісний образ людини через поєднання розрізнених емоційних вражень від зустрічей

з нею – особистих або опосередкованих. Для цього добираються окремі сцени, що найяскравіше закарбувалися в пам'яті. Саме тому в різних автобіографічних творах про одну і ту ж людину конкретні епізоди повторюються майже дослівно.

Василь Бондар часто вдається до асоціативного методу створення художнього образу. Враження від зображуваної особистості підсилює введення пейзажу, інтер'єру тощо – за принципом паралельності або, навпаки, за контрастом. З цією ж метою автор звертається і до творчості портретованого, оскільки вона є природним самовираженням і продовженням особистості, відображенням її внутрішнього змісту тощо.

У деяких біографічних творах Василь Бондар використовує так званий прийом багатоголосся, і тому для передавання багатогранності образу свого героя наводить чужі думки і враження. Включаючи непрямі характеристики героя, думки інших людей, він ніби ще більше відтіняє власне враження, оскільки саме воно для письменника є основним критерієм істинності характеристики митця.

Наша спроба розглянути художню модель світу в автобіографічних творах Василя Бондаря є підступом до проблеми, окресленої Володимиром Брюггеном і сучасним станом її дослідження в літературознавстві. Виходити будемо з того, що автобіографія при всій індивідуалізованості “не є тільки продукт суто одного індивіда, але є продуктом і водночас фактом культури даного соціуму” [8, 61].

Художній конфлікт будь-якого твору Василя Бондаря осмислюється як багатшаровий, розгалужений компонент, взаємопов'язаний з усіма структурними рівнями твору, що охоплює як сферу його змісту, так і форми.

Твори Василя Бондаря, присвячені подіям війни, в яких герой – одноліток автора воєнних часів, відображають сприйняття героєм війни “крізь свій дитячий досвід”. Любов до всього живого: тварин, звірів, птахів, дерев, навіть комах та метеликів простежується у всіх творах Василя Бондаря. Витоки цього – в дитинстві письменника, що згадується як в поетичних, так і в прозових творах, де письменник унікально акцентує увагу на жорстокості світу війни через якісь природні образи життя.

Дослідниця спадщини Василя Бондаря Ганна Штонь, слушно зазначила, що: “феномен проникнення в психологічний стан тварин, людей, птахів, рослин у Василя Бондаря породжується природою авторського світовідчуття, яке бере витoki з національних архетипів, духовної естетичної сутності” [9, 118].

У публіцистиці, оповіданнях, щоденникових записах, усій воєнній прозі Василя Бондаря вражають найвища напруга пристрасті, “вогняна патетика”. Відкриті почуття болю, любові, тривоги проймають письменницькі роздуми про Україну, загарбану ворогом, в них палахкотить жагуча ненависть до фашистів, до їхніх прихвостнів, гнів і презирство до зрадників, боягузів, слабодухих. Василь Бондар умів звертатися до всього народу, говорити від його імені, умів і створювати образи, в яких ніби матеріалізовано весь народ, його дух.

Однією з граней воєнної прози письменника стало розкриття процесу морального падіння особистості, духовного звиродніння тих, що переступили грань, з-за якої не має вороття. Дослідження природи карателів, ґрунту, на якому виростає фашизм стало першорядним явищем як в українській літературі, так і в прозі Василя Бондаря.

У творах письменника вражає рабська, бездумна покора, готовність мільйонів – робітників, учорашніх соціал-демократів – віддано служити владі, доносити, шпигувати, робити будь-яку підлість заради власного міщанського благополуччя.

У творчості Василя Бондаря контрастніше вирізняються постаті сильних, незломлених борців, що все ж підтримували так і не залитий ріками крові, хай слабкий вогник підпільної партійної роботи. І хоч розкриваються вони здебільшого якось однією гранню свого характеру, без поглибленого аналізу внутрішньої еволюції образів, все ж твори письменника залишають враження одвертої розповіді про події, до яких досі наша проза майже не зверталася [10, 114-120].

Різномічне, глибоке дослідження й розкриття людиноненавистницької суті фашизму, його природи й умов, за яких стало можливим таке звиродніння людини, перетворення її в карателя, садиста, знаходимо саме у творах Василя Бондаря, які вражають ще й достовірністю пережитого, увагою до конкретних фактів, що промовляють самі за себе [11, 112].

У першовитоках Бондаревих творів – глибоке письменникове потрясіння. Саме в цьому, певне, маємо шукати одну з основних причин і досі незгасаючої сили емоційного впливу твору на читача. Бо, як не раз говорив О. Дяченко, хвилювати серця читачів може тільки той автор, який сам буде схвилюваний, потрясати – який відчує потрясіння у власній душі [11, 125].

Однією з найважливіших проблем у воєнній прозі Василя Бондаря завжди була проблема героїчного характеру, морального становлення особистості. Адже в центрі важких випробувань воєнного часу стоїть особистість, що бере на себе всю повноту відповідальності, здатна не відступити перед

найнесподіванішими перепонами. Героїчне все частіше пов'язується в творчості Василя Бондаря з морально-психологічним началом, з проблемою ідеалу, відповідності мети і засобів її досягнення. Вибір, здійснюваний у такій ситуації, стає критерієм оцінки духовної сутності людини.

Василь Бондар мало говорить про історію своїх книг. Але завжди захоплено розповідає про людей, яких довелося зустрічати і які чимось приваблювали його, про події, які надихнули на творчість. Особистий нахил письменника до певної манери оповідати впливає на форму його творів. Можливості “малої прози” винятково багаті, різноманітні. Але дійовим художнім чинником вони стають за однієї умови: автор мусить мати природний смак до розповіді, здатність “співпереживати” описуване, потяг до точного, місткого слова.

Творчість Василя Бондаря позначена також філософічністю, поліфонізмом, поетизацією прекрасного в житті людини. Досліджуючи внутрішній світ сучасника, письменник роздумує над людською сутністю, над такими вічними категоріями, як добро і зло, честь і безчестя, духовність і бездуховність, совість і справедливість. Він прагне відтворити драматизм протиборства добра і зла. У поетичних творах Василя Бондаря відчутна і юнацька мрійливість, і здатність до ліричного переживання, і спалах ширих почуттів, і вимогливий смак до слова, і закоханість у рідний край, що диктує часом рядки стримані, точні, емоційно виснажені тощо

Твори Василя Бондаря, як правило, насичені конкретними подробицями, але ця барвисто мозаїчність строго підпорядкована задумові, автор майже ніколи не потрапляє “в полон” до матеріалу. Реалістичний талант Бондаря – оповідача виявляється з повним блиском у повісті “Листя летить проти вітру”. Ми бачимо неабиякі можливості прозаїка, не скутого жодними схематичними уявленнями й упередженнями, захопленого людьми й картинами, що справді містять великий емоційний заряд внаслідок своєї беззастережної правдивості. Тут на повну міру виявлено властиве Василю Бондарю вміння вести розмову з читачем, не розжовуючи відомих істин і не нав'язуючи своїх оцінок, свого погляду на речі. Майстерність у прозі в тому й полягає, що ясний, прямий і недвозначний погляд автора, чутливого співрозмовника, проймає і “цементує” всі художні образи й картини.

Василь Бондар устами своїх героїв не раз висловлює найісторичніші міркування про характер і суть літературної роботи. Він демонструє огиду до будь-якої пози, пишномовних повчань тощо. Досить ущипливо письменник показує картини знущань над людьми в період війни. Найважче і найпочесніше, зауважував Василь Бондар “бути на рівні звичайного “середнього читача” з його складним і насиченим духовним життям, з його реальними запитами й вимогами. Це не заклик до нівелювання літературних творів і зниження художніх критеріїв до якогось умовного середнього рівня: це лише означає велику й незмінну повагу письменника до свого читача, вміння утворити атмосферу довірливої і відвертої розмови з ним, досягти справжнього душевного контакту, відмовившись від принизливого “поплескування по плечах”.

Такого принципу у літературній діяльності дотримувався Василь Бондар. Це природна основа його творчої вимогливості і обдуманих художніх прийомів. Тон проникливої щирості, середньої прямої ніколи не зраджує письменника. Навіть коли герої Василя Бондаря діти або підлітки (а це буває частенько), ми не відчуваємо в його голосі поблажливої чи моралізаторської нотки, він завжди веде розмову “на рівних”, викликаючи повагу до людини й збуджуючи природний інтерес до її духовного світу.

Василь Бондар органічно усвідомлював, що цікавість читача, зустрічний плин його уяви може підтримати передусім пробудження інтересу до людської індивідуальності героя. А цей інтерес постає лише за тієї умови, коли самому письменникові цікаво описувати свого героя, коли самого автора здатні вражати неповторні риси характерів, несподіванки й примхливості людської долі.

Василь Бондар ніколи не поклянається на самодостатності сюжетної фабули чи екзотичності обстановки, хоч уміє і звести гострий сюжет, і експресивно деталізувати обстановку. Та насамперед він дбає про психологічну вірогідність, про відкриття найпотемніших сторін душі, про нюанси людської поведінки й почувань, бо в цьому слушно вбачає найтонший нерв художньої оповіді. Письменник виступив як майстер тонкої, емоційно наснаженої деталі, гостро полемічного діалога; він продемонстрував гарні можливості стиліста, для якого відкриті закони словесної інструментовки, точних і виразних мовних сполучень, уся повнота звучання й первісна свіжість слова.

Майже усі твори Василя Бондаря мають ліричний характер: у них постійно відчувається особисте ставлення автора до подій і героїв. Це проявляється також і в багатогранній характеристиці персонажів, розкритті їх внутрішнього стану тощо. Крім того, ліричне начало у творах письменника виражене різними видами відступів – ліричними, публіцистичними, філософськими.

Оглядаючи пройдений Василем Бондарем шлях, замислюючись над його щедрим літературним ужином, не можеш не визнати, що перу письменника належить одна з оригінальних сторінок української радянської прози.

У нарисових книжках, що побачили світ у 30-х роках, були вже виразно помітні прикмети художнього почерку Василя Бондаря. Визначилося коло його творчих і життєвих інтересів, особливості проблематики. Неспокійний темперамент шукача й дослідника, властивий Василеві Бондарю від перших самостійних кроків у літературі. Він прагнув бути на передових рубежах, там, де формується і загартовується характер нової людини, утверджуються її високі духовні якості. Його інтерес до людей, до нових фактів і явищ нашої дійсності воістину невиситимий. Прозаїк завжди зберігав “в бойовій готовності” свою незмінну зброю – слово публіциста й нарисовця.

Автобіографічна лірика Василя Бондаря міцно єднає неповторну виразність індивідуального художнього світу з глобальністю світосприймання, з високорозвиненою здатністю знаходити всюди предмет мистецтва, творчо переосмислювати й прилучити до власного переживання нескінченний ряд життєвих явищ, образів, картин, фактів історії і сучасності, літературних та мистецьких ремінісценцій тощо. Творчий конгломерат збірок Василя Бондаря ніколи не стає одноманітним, а, з другого боку, – строкатим, бо завжди переплітається художня уява з певною смисловою та емоційною єдністю тощо.

Визначаючи особливості індивідуального стилю Василя Бондаря, передусім треба відзначити емоційність, пристрасність, риторичність його поезій, тяжіння до внутрішньої полеміки. Такий спосіб думання визначає характерні авторські прийоми, а саме: діалогічну побудову вірша, внутрішній монолог-суперечку, введення зустрічних внутрітекстових реплік. В поезіях Василя Бондаря це виявляється й на лексико-синтаксичному рівні, що свідчить про зростання поетичної майстерності автора, вдосконалення, пошук більш довшеної форми.

Перу Василя Бондаря належить низка творів, які відбивають історичний хід подій Великої Вітчизняної війни. Автор працював на літературній ниві, створюючи глибокі образи, продовжуючи пошуки нових форм і засобів вираження важливих проблем сучасності, зробивши основним об'єктом дослідження людини. Письменник прагнув відбити різні періоди життя суспільства, розглядав у прозових та поетичних творах різноманітні життєві ситуації. Він пильно спостерігав за дійсністю, тому герої його творів є реальними, а проблеми, яких він торкався, актуальними.

Василь Бондар належить до того письменницького покоління, чия пам'ять напоєна і особистими дитячими враженнями, і болючою, трагічною народною пам'яттю про війну, про канцтабори. Творчість письменника впродовж багатьох років живилася насамперед особисто пережитим і пізнаним. Біографічні твори Василя Бондаря в яких відображається ясність бачення світу і людей, мальовничість і багатство предметних деталей відносяться до найкращих творів, до вищих досягнень Василя Бондаря.

Творчість Василя Бондаря демонструє високий рівень художнього втілення української народної філософії, проявленої за допомогою оригінальних художніх образів та конструкцій, які засвідчують високий рівень художнього насичення, а саме внутрішньої підпорядкованості світу та його відповідності майбутньому образу, на рівні емоційно-чутливого наповнення твору. Про страшні речі Василь Бондар пише просто, стримано, але ніде не губить життєвої конкретики. При цьому не цурається гумору і материнської пісні, дотепного прислів'я чи приказки. У своїй творчості Василь Бондар утверджує любов до рідної землі, оспівує духовну велич людини тощо.

Твори Василя Бондаря – це цілий світ, своєрідна колекція людських дол, пристрасней життя. Про важливі, найсерйозніші речі письменник говорить щиро, довірливо й просто. Завжди знаходить потрібні слова і ставить їх у такому порядку, коли не відчувається надриву чи крикливої дерлазації, що, безперечно, свідчить про високу майстерність автора.

Отже, важливою складовою частиною всієї літературної спадщини письменника є його автобіографічні твори – найвагоміше першоджерело для рецепції художнього світу митця. Вони становлять науковий інтерес не тільки як матеріал для вивчення біографії, але і як оригінальний чинник, у якому відображена вся багатогранність духовного життя письменника, індивідуальні особливості його мислення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лівенко І. Модель світу та форми її художнього вираження в поезії Юрія Тарнавського: Монографія. – Дніпропетровськ: Січ, 2007. – 279 с.
2. Герасименко Ю. Знай високе місце своє: літературно-критичні нариси. – К.: Радянський письменник, 1979. – 213 с.
3. Гельфандбейн Г. Поруч із нами. Спогади про письменників, що загинули на фронтах Великої Вітчизняної війни. – Х.: Прапор, 1968. – С. 56.
4. Фролова К. Цікаве літературознавство. – К.: Освіта, 1991. – С. 143-145.
5. Брюгген В. Пластика письма // Прапор. – 1967. – № 5. – С. 85-86.

6. Бондар В. Все – правда. Листя летить проти вітру. Повість. – К.: Українська видавнича група, 1995. – 342 с.
7. Агеєва В. Пам'ять подвигу (Українська воєнна проза 60–80-х рр.) – К.: Наукова думка, 1989. – 272 с.
8. Брюгген В. Багаті небом і землею // Прапор. – 1963. – № 1. – С. 61.
9. Штонь Г. Становлення нової людини і літературний процес: із спостережень над українською радянською прозою 60-70-х рр. – К.: Наукова думка, 1978. – 118 с.
10. Черченко Н. Позитивний герой – вимога часу // Прапор. – 1983. – № 11. – С. 114-120.
11. Дяченко О. Воїни і літописці: українська радянська проза років Великої Вітчизняної війни. – К.: Рад. письменник, 1982. – 203 с.

УДК 821. 161

«ЛІТЕРАТУРА Й ІСТОРІЯ» – НАПРЯМОК НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Шевченко В.Ф., д. філол. н., професор

Запорізький національний університет

У статті висвітлені результати наукових досліджень у межах наукового напрямку «Література й історія» у Запорізькому національному університеті. Охарактеризовані наукові пошуки й здобутки в зіставленні історичних художніх творів з історіографічними працями, у розкритті традицій і новаторства трансформації історичних реалій у художній версії, жанрово-стильових особливостей авторських текстів.

Ключові слова: історичні твори, жанри, історичні реалії, художня інтерпретація, вимисел, домисел, авторська версія.

Шевченко В.Ф. «ЛИТЕРАТУРА И ИСТОРИЯ» - НАПРАВЛЕНИЕ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ / Запорожский национальный университет, Украина.

В статье освещены результаты научных исследований в русле научного направления «Литература и история» в Запорожском национальном университете. Охарактеризованы научные поиски и достижения в сопоставлении исторических художественных произведений с историографическими работами, в раскрытии традиций и новаторства трансформации исторических реалий в художественные версии, жанрово-стилевых особенностей авторских текстов.

Ключевые слова: исторические произведения, жанры, исторические реалии, художественная интерпретация, вымысел, домисел, авторская версия.

Shevchenko V. F. "LITERATURE AND HISTORY" AS A DIRECTION OF SCIENTIFIC OF RESEARCH / Zaporizhzhya national university. Ukraine.

The article deals with the results of the scientific investigation of the philological direction "Literature and history" in Zaporizhzhya national university. Scientific researches and achievements are described in comparison of works of historical fiction and historiographic works, the problem of tradition and innovation in transformation of historic realities into fictional versions, genre and stylistic peculiarities of texts are analyzed.

Key words: historic works, genres, historic realities, interpretation, fiction, author version

У сучасному суспільстві особливо актуальною є проблема духовного відродження, яке неможливе без опертя на досвід минулих поколінь, без формування і функціонування історичної пам'яті народу. Одними з найпродуктивніших генераторів її передавання є історичні художні твори як еволюційно-мистецька система, яка має давні традиції, значні творчі здобутки, розмаїтий жанровий масив, але ще не дістала належної уваги дослідників.

Науковий напрям «Література й історія», що включений до комплексного плану науково-дослідних робіт Запорізького національного університету, є апробованою системою взаємозв'язків пошукової діяльності й викладання у контексті зближення двох гуманітарних дисциплін.

Зіставлення історичних художніх творів з історіографічними працями розширює й збагачує світоглядний комплекс, зокрема знання про минулину, погляди на історію, її дослідження та вивчення, на шляхи і